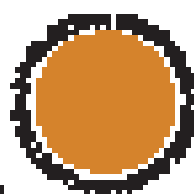
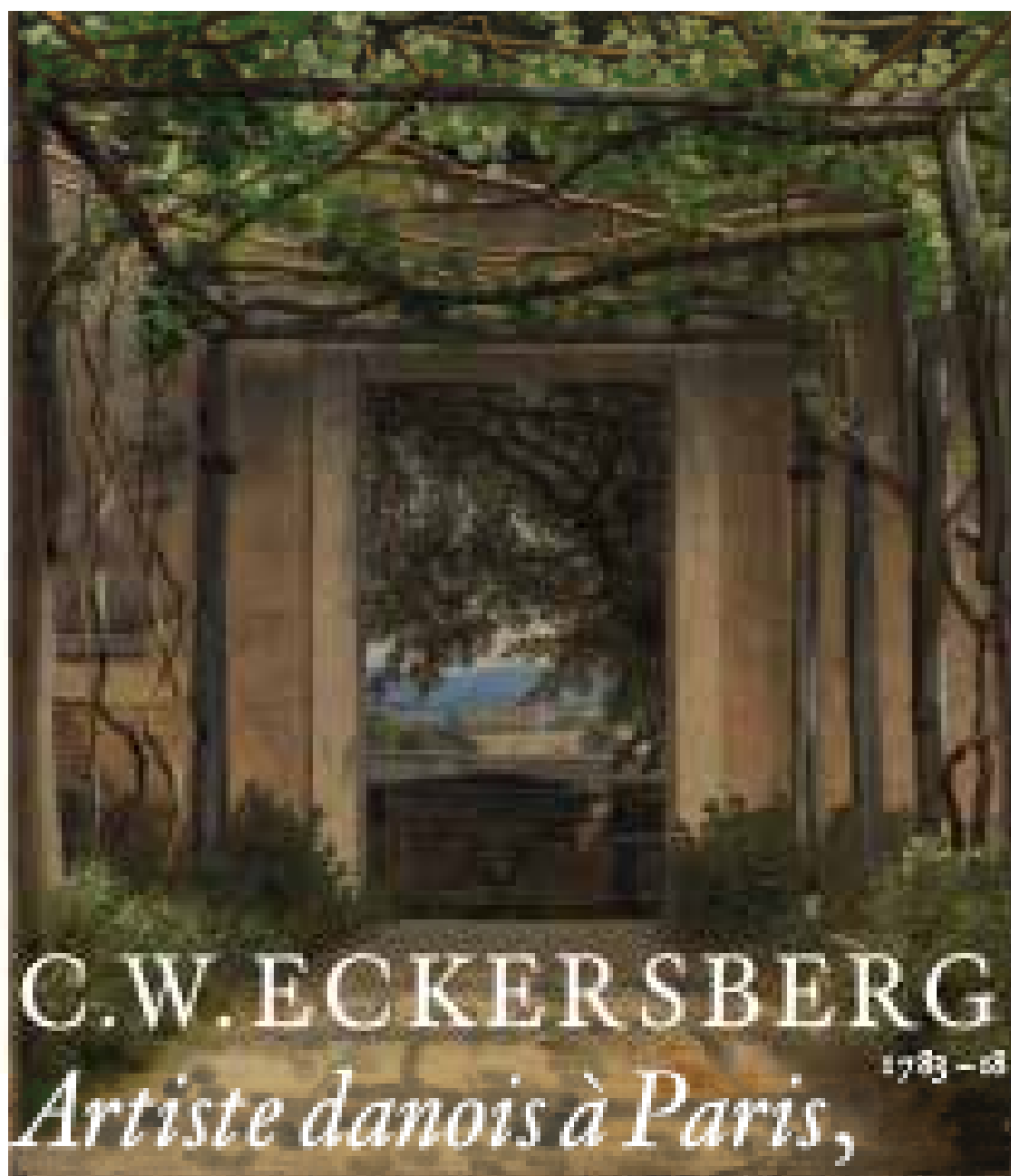

Fondation Custodia
121 rue de Lille Paris VII

Museo Anonimo Nazionale

C.W. ECKERSBERG
1783 - 63
Artiste danois à Paris,

Rome et Copenhague

1er juin - 14 août 2016, tous les jours
sauf le lundi, de 12h à 18h

De keus van KUNSTSCHRIFT

juni/juli 2016

Constant in Amstelveen en Den Haag

Waren de jaren vijftig werkelijk zo braaf als het journalistieke cliché wil? Onderzoek aan universiteiten en musea wijst steeds vaker uit dat de naoorlogse periode de kraamkamer is geweest van culturele vernieuwing. In de marge opererende kunstenaars-groeperingen als Liga Nieuw Beelden, Néovision, Mouvement International pour un Bauhaus Imaginiste en de Situationistische Internationale – onder leiding van de zelotische wodka-drinker Guy Debord – formuleerden ideeën die later hun uitwerking zouden krijgen in de kringen van Provo, de hippies en de Groenen.

Een van de kunstenaars die betrokken was bij de pogingen om de maatschappij een ander gezicht te geven, was Constant Nieuwenhuys (1920-2005), beter bekend als Constant. De oud-Cobraman, gepikt en gemazeld in de leer van Marx, gold behalve als getalenteerd schilder ook als de onvermoeibare opsteller van manifesten en artikelen waarin het kapitalisme de wacht werd aangezegd. Dat kunst in de tweede helft van de twintigste eeuw nog steeds als platte koopwaar gold was de hoogstestemde Constant – lid van bovengenoemde kunstenaars-groepen – een doorn in het oog. De schilder plaatste vraagtekens bij wat hij beschouwde als een onverantwoorde versmalling van het cultuur-begrip en ijverde met collegakunstenaars als Asger Jorn, Aldo van Eyck en Lucio Fontana voor de komst van een vitalistische volkscultuur. Samenwerking van kunstenaars, architecten, dichters en stedenbouwkundigen stond hoog op het programma; de synthese van de kunsten in ruimtelijke projecten was het ideaal, een nieuw begrip van kleur als 'plastisch principe' kon het grijze blokkendoosconformisme van de wederopbouwarchitectuur doorbreken.

Het Cobra Museum en het Gemeentemuseum Den Haag laten in twee gezamenlijk voorbereide tentoonstellingen zien welke weg Constant aflegde tussen de Cobra-jaren en het inmiddels wereldberoemde New Babylon-project (1956-1975). In Den Haag wordt groots aandacht besteed aan de Babylon-maquettes en assemblages, voorstel voor een nieuwe manier van leven en wonen in een wereldomspannend netwerk van architectonische cellen op 16 meter hoogte boven de grond. *Homo ludens*, de van arbeid bevrijde wereldburger, zou er zich

Constant, Gezicht op New Babylonische sectoren, 1971
t/m 25 september te zien in het Gemeentemuseum Den Haag

vestigen en spelend creatief zijn dagen doorbrengen. In Amstelveen zijn twee projecten rond het 'spatial colorisme' gereconstrueerd, waarin Constants ideeën over het architectonisch gebruik van kleur – kleur als ruimtebepalende vorm – zichtbaar worden. Te zien zijn de ontwerpen voor een ruimte in de *Mens en huis*-tentoonstelling in het Stedelijk (1952, met Aldo van Eyck) en een Modelwoning (ontwerp met Gerrit Rietveld) voor de manifestatie *Kleurenharmonie in uw woning* in de Amsterdamse Bijenkorf (1954). De reconstructies zijn op ware grootte gemaakt en laten zien wat Constant, in navolging van De Stijl-voorman Theo van Doesburg, beoogde: het gebruik van kleurvlakken als 'ruimtescheppende' grondvormen, evenwaardig aan architectonische elementen als wand, vloer, plafond en venster.

Anders dan gedacht kwam de synthese van architectuur, kunst en ruimtelijke ordening nauwelijks van de grond, New Babylon is tot op heden niet gerealiseerd. Voor Constant overigens geen reden om zijn ideeën als utopisch te bestempelen, een dergelijke betiteling kon hem razend maken. De culturele revolutie zou er komen, want de huidige utilitaire, op nut en gewin ingerichte maatschappij

'had geen toekomst'. En dat was dat. Bernie Sanders, de Amerikaanse presidentskandidaat, zou er instemmend bij hebben staan knikken.

Paul Kempers

Constant. *Ruimte + Kleur – Van Cobra naar New Babylon*

Cobra Museum, Amstelveen
t/m 25 september

Constant – *New Babylon*
Gemeentemuseum Den Haag
t/m 25 september

Liefde voor de stad

'Stedelijke musea zijn het geheugen en het gezicht van de stad', licht Peter Hecht toe bij zijn tentoonstelling *Uit liefde voor de stad – Schatten uit Deventer, Leiden en Dordrecht*. Wat hij daarmee bedoelt is te zien in het Dordrechts Museum: een opstelling van het markantste en merkwaardigste uit de drie stadscollecties, bijeengebracht in een van de mooiste stedelijke musea die Nederland rijk is.

Wie een beetje moe is van de megashows doet er goed aan om van de zomer eens naar Dordrecht af

Aelbert Cuyp, Portret van de eend Sijctgen, 1647-1650
t/m 11 september te zien in het Dordrechts Museum

te reizen. Paradedpaarden op de tentoonstelling zijn de *Evangelisten Marcus, Mattheus, Lucas en Johannes* van zijn vader Hendrick die Richard Ter Brugghen in 1707 aan de stad Deventer schonk, en het drieliuk met de *Bewening van Christus* door Cornelis Engebrectsz uit De Lakenhal. Maar daarnaast toont de tentoonstelling hoe leuk en bezienswaardig werken en voorwerpen kunnen zijn die de grote nationale museumzalen niet halen. Door aan die werken voorbij te gaan missen we een essentieel onderdeel van het nationale cultuurbezit – het nabijere, vertrouwlijker deel, zeg maar de familiestukken; zoals Sijctgen, geschilderd door Aelbert Cuyp. Cuyp is een nationale held, maar die Dordtse eend die 23 jaar oud werd, zou in het Rijksmuseum vermoedelijk niet op zaal hangen. En zo zouden we allemaal een betoverend deeltje missen uit het oeuvre van Cuyp. Hetzelfde geldt voor twee werken van de achttienjarige Rembrandt, een *Brillenverkoper* en een *Flauwgevallen jongeman*, beide uit de Leidse Lakenhal. En voor veel meer wat op de tentoonstelling te zien is. Daarnaast kun je in Dordrecht tot 27 juni nog het overzicht van Godfried Schalcken bekijken, en tot 12 september werk van een modernere Dordtse meester, Bouke Ylstra. De vaste collectie vormt een eerbewijs aan het Dordtse kunstleven sinds de zeventiende eeuw. Vervolgens naar Villa Augustus voor een feestelijke lunch (dit stukje wordt niet gesponsord, daar doen wij niet aan!), of gewoon in de prachtige tuin van het museum, en u hebt een dag geplukt om nog lang aan terug te denken.

Mariëtte Haveman

Uit liefde voor de stad – Schatten uit Deventer, Leiden en Dordrecht
Dordrechts Museum

t/m 11 september

Mark Smeets in Teylers Museum

De striptekenaar Mark Smeets (1942-1999) die aan alle wetten van zijn discipline ontsnapt. Die soms links onderaan begint en rechtsboven weer een ander verhaal onderneemt. Beeldkaders en tekstballonnen, potlood en inkt gebruikt zoals het hem uitkomt. In Teylers Museum in Haarlem is een tentoonstelling te zien van zijn schetsboeken en andere onafheden. Ter gelegenheid van de verschijning van *De triomf van het tekenen*, het grote Smeetsboek. Waarin verteld wordt over zijn ontmoeting met zijn idool, Kuifje-tekenaar Hergé, van wie hij bemoedigende brieven kreeg. Hergé had Mark op technisch gebied niets meer te leren, zei hij. Maar Smeets bestudeerde ook Beardsley, Japanse prenten, Herrimans *Krazy Kat* en Hercules Segers. In zijn schetsboeken ontstond een unieke vervaechting van literatuur en beeldende kunst. Werk van hem verscheen in undergroundbladen als *Tante Leny presenteert!* en daarna ook in *NRC Handelsblad*.

Mark Smeets was uniek als het gaat om oplossingen voor het probleem van generaties striptekenaars. Strips waren voor kinderen, dat was hun broodwinning, maar ze wilden vaak gecompliceerde, 'literaire' verhalen vertellen. De graphic novel bleek een dood spoor. Het schetsboek, fragmentarisch, met vlekken soms, zoals het in kunst en literatuur allang bestaat, opende een wereld voor hem. Landschappen, ruïnes, onaffe bouwsels, personages weggelopen uit onbekende Kuifje-albums. 'Het moet niet te plaatsen zijn, absurd, uit de lucht gegrepen', zei Smeets. Tekeningen om in te verdwalen, waarin men vaak nogal druk bezig is, handenwringend, verstrooid of opgewonden. Wereldvreemde geleerden ook, zoals bij Kuifje, of Paul Delvaux. Een door medesamensteller Piet Schreuders geciteerde vriendin:

'Mark was niet sociaal en voelde zich niet in de wereld thuis. De buitenwereld kwam wel bij hem binnen, via kranten en radio, maar hij maakte er geen deel van uit.'

Zo loopt Smeets peinzend door zijn eigen beeldgeschiedenis. Happen uit de tijd, met een voorkeur voor de middeleeuwen en het jongensspel op landjes. Associatieketens zonder eind. En zo werd Smeets rond 1970 de 'dichter' binnen de alternatieve tekenskring van Aart Clerx, Evert Geradts, Joost Swarte, Harry Buckinx en anderen. Nu ja dichter, zijn losse eindjes werden eerder bestemmingen dan plekken waar de tekenaar strandde. Daar wilde hij heen, met 'plotse wendingen, absurde beelden en afbrekingen'. Anders dan in de gebruikelijke cliffhangers, die toch altijd weer verder wijzen, brengt Smeets je steeds weer op een nieuw 'huh?'. **Wim Noordhoek**

Mark Smeets – De triomf van het tekenen

Teylers Museum, Haarlem

t/m 17 juli

Piet Schreuders & René Windig

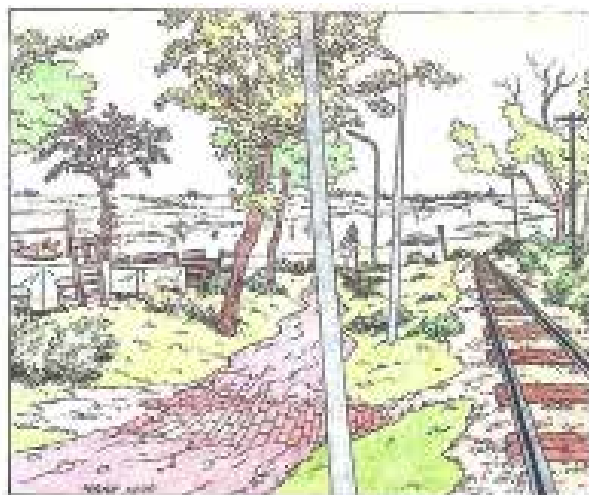
Mark Smeets – De triomf van het tekenen

Amsterdam (Scratchbooks) 2016

200 blz. 49,90 euro

Gainsborough in Enschede

Lang voordat ik Gainsborough leerde zeggen en er een schilder bij dacht, kende ik het koektrommeltje van mijn moeder. Aan elke zijde was een tophit uit de schilderkunst te zien en op de deksel *The Blue Boy*. Dit portret van een mooie jongen in een blauwzijden pakje fascineerde me. De plaatjes op de zijanten ben ik vergeten, maar *The Blue Boy* heeft me

Mark Smeets, De wereld van de aarde, 1978

Thomas Gainsborough, Portret van Joshua Kirby, ca. 1750
t/m 24 juli te zien in het Rijksmuseum Twenthe, Enschede

een beetje voorgebakken om zelf te gaan schilderen, denk ik. Ik was me toen half bewust van de mooie frontale houding, de magistraal geschilderde kledij, de werking van al dat blauw, het mooie hoofd en de blik. Zo moet een goed portret zijn, moet ik vaag gedacht hebben, maar het ging me om de chocolaatjes in de blikken doos. Later viel *The Blue Boy* op zijn plek, toen ik gretig kunstboeken doorwerkte en een fan werd van Thomas Gainsborough. Maar zijn waarde als portretschilder ontdekte ik pas toen ik kort geleden in het Rijksmuseum Twenthe een paar zalen binnenwandelde waar een expositie is ingericht van landschappen en niet zo heel bekende portretten van Gainsborough. Al meteen viel mijn oog op een eenvoudig tonaal portretje; iemand die hij schilderde voor de tijd dat de high society bij hem aanklopte. Het is een portret van een bevriende landmeter, Joshua Kirby.

Hier was iets bijzonders aan de hand en om even adem te halen keek ik naar de twee portretten ernaast. Ojee, dit was allemaal heel echt raak. Ik vergeet dat het gemaakt is, zie een mens, geen schilderij. Het is onbegrijpelijk dat door zoveel tijd heen iemand sympathiek levendig en toch ook rustig naar je zit te kijken. Hier is iemand die je lijkt te kennen en bij wie je kunt voorspellen hoe zijn stem klinkt en hoe zijn gebaren zijn.

Een schilder kan veel zien en veel praktijkervaring

hebben, hij kan een groot talent hebben en een heel gelukkige en een bevlogen middag waarop hij dit maakte, maar er komt nog veel meer bij kijken om zoiets met alleen een beetje verf voor elkaar te krijgen. Wat dat is blijft onbekend, of het is gewoon Thomas G uit Sudbury, Suffolk, meer niet. Hoe dan ook, het portret ernaast en daarnaast hebben diezelfde waarde, essentie. Er hangen ook wel wat rare portretten die dat niet halen en melodramatisch zijn, zoals dat van de componist Johann Christian Bach, zoon van. Het is levendig en slim geschilderd, maar er zit geen mens in, nobody home. En ik weet wel dat Thomas ook societyfiguren met de Franse slag in een donker landschap naar de kunst-annalen verwees, maar de meeste zijn buitengewoon, hier. Buitengewoon in hun menselijkheid en directe aanwezigheid. Weg van alle schildertrucs, zijn maniërisme, zijn goede composities, zijn leuke modieuze houdingen en kleren met de superieure stofuitdrukking, veilig langs de tand tijds geloodst – hier, in Enschede. Hier zijn een paar echte mensen en het gevoel van vriendschap en het wonder van pigment en bindmiddel.

Arie Schippers

Gainsborough in his own words

Rijksmuseum Twenthe, Enschede

t/m 24 juli

De Amsterdamse School

Het waren echte alleskunnners, de mannen en vrouwen van wie nu werk te zien is in het Stedelijk Museum. Ze ontwierpen klokken, lampen, tapijten, boekomslagen, meubels, complete interieurs, theaters en woonhuizen. Dat multitalent kenmerkte ook de hoofdrolspelers van de Art Nouveau, aan wie dit Kunstschrift is gewijd. Maar die explosie van sierlijkheid was rond 1910, toen de Amsterdamse Schoolstijl zich begon te manifesteren, al enigszins gaan liggen en had bovendien boven de rivieren nooit veel navolging gehad. De bloeitijd van de Amsterdamse School heeft ook niet lang geduurd, in 1930 was het alweer voorbij. Maar wat de tentoonstelling goed laat zien is zo'n zelfde uitbarsting van talent, gepaard aan een ongelooflijk vakmanschap dat ditmaal werd ingezet in dienst van een behoefte aan expressionistische, vaak uit-zinnige en zeer aanwezige vormenrijkdom. Of het prettig wonen was in een Amsterdamse Schoolinterieur is de vraag. De tentoonstelling geeft daar geen antwoord op. Er zijn vooral reconstructies te zien van grote opdrachtgevers zoals De Bijenkorf in Den Haag, de bioscoop Tuschinski in Amsterdam en het paviljoen van de Art Deco-tentoonstelling in Parijs. Wat wel opvallend is, is dat er verzamelaars zijn die er een levenswerk van lijken te maken alsnog in een dergelijk interieur te kunnen wonen. Dat moet een wonderde wereld zijn, waar de gordijnen maar beter gesloten kunnen blijven. **Annemiek Overbeek**

Wonen in de Amsterdamse School

Stedelijk Museum, Amsterdam

t/m 28 augustus

Willem Bogtman, Hanglamp, ca. 1920
t/m 28 augustus te zien in het Stedelijk Museum, Amsterdam